

Trebinjsko-mrkanska biskupija. Zbornik radova povodom obilježavanja 1000. obljetnice prvoga pisanog spomena Trebinjske biskupije i 700. obljetnice prvoga pisanog spomena Mrkanske biskupije. Mostar: Trebinjsko-mrkanska biskupija, 2023., 795 str. / Trebinje-Mrkan Diocese. Proceedings on the occasion of the 1000th anniversary of the first written mention of the Trebinje Diocese and the 700th anniversary of the first written mention of the Mrkan Diocese. Mostar: Trebinje-Mrkan Diocese, 2023, 795 pp.

Marinko Marić (ur.)

Zbornik radova o Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji, koji je uredio Marinko Marić, objavljen je kao ambiciozan i opsežan znanstveni projekt Trebinjsko-mrkanske biskupije. Djelo je potaknuto dvjema velikim obljetnicama, tisućitom godišnjicom prvoga pisanog spomena Trebinjske biskupije u buli pape Benedikta VIII. te sedamstotom godišnjicom prvoga pisanog spomena Mrkanske biskupije u odlukama Maloga vijeća Republike.

Zbornik obuhvaća uvodnu riječ mons. Petra Palića, mostarsko-duvanjskog biskupa i apostolskog upravitelja Trebinjsko-mrkanske biskupije, te ukupno 17 znanstvenih i stručnih radova.

Uvodni rad Ante Škegre, „Ranokršćanske dijeceze od Neretve do Boke kotorske“, donosi pregled najstarijih kršćanskih zajednica Naronitanske, Sarsenterske, Epidaurske i Maktaritanske biskupije, čime autor postavlja temelj za razumijevanje kasnijeg razvoja crkvenih struktura na ovom prostoru.

Slijedi rad Mirjane Matijević Sokol, „Bula pape Benedikta VIII. dubrovačkom nadbiskupu Vitalu“ u kojem autorica diplomatskom analizom utvrđuje vjerodostojnost, ali i evidentnu imitativnu narav toga ključnog dokumenta za povijest biskupije.

Opsežno poglavlje Ivica Puljića, „Pregled povijesti područja Trebinjsko-mrkanske biskupije do pada pod osmansku vlast“ pruža cjelovit prikaz razvoja biskupijske jurisdikcije od ranoga srednjeg vijeka do osmanskog osvajanja. Puljić iznosi ulogu Dubrovačke i Stonske biskupije u rekristijanizaciji prostora, tumači okolnosti osnutka Trebinjske biskupije i Dubrovačke metropolije te obrađuje političke prilike, progon trebinjskog biskupa na Mrkan i mnoštvo drugih povijesnih pitanja.

Razdobljem osmanske vlasti bavi se Milenko Krešić u radu „Trebinjsko-mrkanska biskupija u vrijeme osmanske vladavine“. Autor u pet kronoloških poglavlja opisuje crkveni život od kraja 15. do kraja 19. stoljeća oslanjajući se na arhivsku građu.

Posebno obrađuje pastoralnu skrb Dubrovačke metropolije, apostolske vizitacije nakon Tridenta, župnu organizaciju, protuosmanske ratove, austrougarsku okupaciju te uklapanje biskupije u novouspostavljenu Vrhbosansku crkvenu pokrajinu.

Ratko Perić u radu „Pokušaji Unije pravoslavnih monaha u Hercegovini sa Svetom Stolicom 1645.–1685.“ donosi dvojezičnu analizu i transkripciju izvorne korespondencije misionara Josipa Buonaldija, trebinjsko-mrkanskih biskupa i pravoslavnih igumana iz Tvrdoša, Zavale i Žitomislića sa Svetom Stolicom. Rad je vrijedan doprinos poznavanju crkvenih odnosa u vrijeme snažnih konfesionalnih napetosti.

Nikola Menalo u studiji „Pravni vid Trebinjsko-mrkanske biskupije“ razmatra kanonsko-pravni položaj biskupije, objašnjava funkciju apostolskog upravitelja i analizira papinske odluke važne za današnji ustroj. Autor definira i tri temeljna konstitutivna elementa biskupije: pastira, prezbiterij i narod.

Na Menalov rad nadovezuje se Marijan Sivrić u prilogu „Granice i uprava Trebinjsko-mrkanske biskupije“. Obradio je pokušaje redefiniranja biskupijskih granica nakon uspostave Hercegovačkoga apostolskog vikarijata 1846. i crkvene reorganizacije 1881. godine, razmatrajući i spor oko jurisdikcije nad Gornjom Hercegovinom, Nevesinjem i Fočom.

Marinko Marić u radu „Povijesno-demografsko kretanje katoličkog stanovništva Trebinjsko-mrkanske biskupije od 17. do 21. stoljeća“ analizira višestoljetne demografske procese na razini cijele biskupije te zasebno u svih 15 župa. Ovo je prvi sustavni demografski pregled biskupije, temeljen na kanonskim vizitacijama, shematizmima i suvremenim statistikama.

Jozo Milanović u poglavlju „Benediktinci na području Trebinjsko-mrkanske biskupije“ prikazuje prisutnost benediktinaca i opisuje povijest dvaju samostana: sv. Petra u Čičevu i sv. Marije na Mrkanu.

Stjepan Krasić u radu „Dubrovački dominikanci i Trebinjsko-mrkanska biskupija“ donosi biografske prikaze devetorice dubrovačkih dominikanaca koji su obnašali službu trebinjsko-mrkanskih biskupa.

Ivo Šutalo u najopsežnijem radu zbornika, „Nastanak i razvoj župa te sakralni objekti po župama Trebinjsko-mrkanske biskupije“, sustavno prikazuje osnutke župa, broj vjernika, nastanak sakralnih objekata te popise župnika i duhovnih zvanja. Djelo je iznimno bogato izvornom građom i župnim svjedočanstvima.

Mile Vidić u poglavlju „Katoličke škole u Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji“ obrađuje povijest školstva od osmanskoga razdoblja do kraja 20. stoljeća, s naglaskom na jedinstvenu tradiciju katoličkih škola koje su djelovale unatoč složenim povijesnim okolnostima.

Rajko Marković u radu „Hrasno – biskupijsko marijansko svetište“ prikazuje osnutak župe Hrasno, razvoj svetišta Kraljice mira i kronologiju proslava od 1978. do 2021. godine, uz popise upravitelja, kapelana i mladomisnika.

Domagoj Vidović u prilogu „Katoličko stanovništvo u toponimiji, antroponimiji i govorima“ analizira jezične tragove katoličkog stanovništva pružajući uvid u njegovo povijesno raslojavanje i migracije.

Ivica Puljić u radu „Plemenski sveci – krsna slava kod Hrvata katolika Istočne Hercegovine“ objašnjava običaj krsne slave među katolicima jugoistočne Hercegovine, njegovo podrijetlo i povijesne transformacije.

Božo Goluža i Dijana Korać u bibliografiji radova o Trebinjsko-mrkanskoj biskupiji donose sustavan popis više od 200 bibliografskih jedinica, raspoređenih prema vrstama publikacija.

Posljednji rad u zborniku „Spomeni se Gospodine službenice svoje Katarine...“, potpisuje Marko Trogrlić. Posvećen je relikvijaru Katarine Kosače u samostanu sv. Marije u Zadru, jednom od najvrjednijih artefakata kasnosrednjovjekovne pobožnosti.

Zbornik, sastavljen od znanstveno utemeljenih i bogato dokumentiranih radova, predstavlja najcjelovitiji prikaz povijesti Trebinjsko-mrkanske biskupije do sada. Svojim opsegom, tematskom raznolikošću i interdisciplinarnim pristupom postaje nezaobilazna literatura za sve istraživače crkvene povijesti juga Hercegovine, kao i za one koji žele dublje razumjeti višestoljetne veze ove biskupije s Dubrovačkom Republikom i Dubrovačkom (nad)biskupijom.

Andrea Vučur